

commercio constituta ad motum concitentur? nullo certe in hac vi repugnantia apparet; summa contra convenientia cum munere, quo ipsa cum corpore conjuncta fungitur. Aut etiam fortasse non incongrue diceretur, animam cum uno cerebri elemento actu compenetratam existere, illudque, cum se ipsam movet, una movere: in hac hypothesis quamprimum se anima moveret, mutaretur distantia illius elementi comparata ad alia proxime vicina, quae vel ideo ad motum pariter concitarentur; atque motus hi eadem ratione ad motum propagarentur, dum tandem spiritus ad eos nervos, ac musculos affluant, quorum ope desideratur membri motus perficietur. Neque vero de ingenti his musculorum viribus dubium esse potest: docet Borellus (*De mot. animal. p. 1. prop. 122. seq.*); qui eam rem accurate pertractavit, eorum alios aequi parari efficacitati ponderis 16020; alios 32040; alios 61600; alios denique 375420 librarum, ut adeo exigua spirituum animalium vis eorum ope stupendo prorsum effectus edere queat. Vide quoque Cartesianum (*Tra-ctat. de hom. p. 2. cum not. D. de la Forge.*).

- 8.) Denique fieri non posse putant, ut anima dicta ratione motum in corpore efficiat, cum ipsi et corporis, nervorum, musculorumque conformatio, et modus impellendi spiritus ut huc potius, quam illuc affluant, prorsum ignotus sit.

Responsum Knutzenius suppeditat (*Syst. caus. eff. p. 143.*): *Concipe ab ingenioso quodam artifice fontem quemdam ad artis mechanicæ, et hydraulicæ amissim ita constructum esse, ut quamprimum asserculi, per quos aditus demum ad fontem datur, incidentium gressu deprimentur, occulto mechanismo variarum rotarum, sumumque ope sub asserebus absconditorum, atque aliae mirificæ species e fonte confestim prosiliant, quales verb. gr. fontes Kircherus, Schottus, aliique describunt. Concipe jam tibi, puerulo ad hocce spectaculum admisso, dum hæc occurrit, Neptunum cum tridenti minaci obviam ferri; dum illac, Nereides, ex alia parte Glaucum marinum; alibi vero Delphinos, et sic porro puer iste mechanismi absconditi ignarus, nec ad omnia præsentia attentus non observabit se revera actione sua producere hoste effectus, observabit tamen, si adversus eam partem præcesserit, semper sibi hoc potius, quam aliud obviam fieri objectum: poterit igitur jam pro libitu hæc phaenomena moderari, ac si verb. gr. Neptunum, ac suscepti ejusdem tritocipitis contemplatione delectetur, efficere ut proleat, si scilicet versus certam plagam accurrat. Nemo dubitaverit puerum horum motum causam esse, ac actione sua phaenomena producere. Quæ hic dicitur, videntur quoque aliqua experientia confirmari; experimur certe infantes tamen jam roboratis nonnihil organis instructos, nondum tamen solos satis utum gressum figere: an non fortasse istud inde provenit quod ipsorum mens scientiam experimentalem movendi, ac regendi suum corpus sibi nondum comparaverit?*

183
SECTIO III.

DE IDEARUM NATURA, ET ORIGINE.

QUOD SECTIONIS ARGUMENTUM.

CCII. Dixi, quantum philosopho licet de commercio animæ cum corpore; omnem tamen obscuritatem me sustulisse non proficior: sunt certe plura, quae illustratio egeret, ac imprimis quidem determinatio illa mentis ad percipienda objecta sensibilia per cerebri motiones effecta. Hæc rei non alunde, ac ex idearum natura, et origine penitus inspecta majus lumen accedere posse videtur: quam jam istud agam, ut primum breviter ostendam, quid de idearum natura, ac a perceptionibus discrimine sentiendum sit; tum excussis celebriorum philosophorum opinionibus in veram earum originem inquiream.

CAPUT I.

De Idearum ac Perceptionum Natura.

PERCEPTIO EST ACTIO ANIMÆ.

CCIII. *Perceptio est vera animæ actio.* Omnis vita in actione quadam omnium consensione consistit (conf. §. 159.); atqui vita animæ ex parte saltem in perceptione consistit: animam siquidem eum in statum redactam, ut nihil amplius percipere possit, jure mortuam diceremus: igitur perceptio est animæ actio.

Coroll. Anima igitur vi propria, et sibi ingentia perceptiones efficit. Schol. Eo nimirum fundamento, quo Cartesianorum (*Essai conf. Tent. hum. l. 2. ch. 12. §§. 1. 2.*) aliqui mixti volitiones in actibus animæ vitalibus habent, perceptiones quoque iis adnumerandas esse contendo. Lockium autem, qui animam in perceptionibus idearum simplicium, sive qualitatum sensibilibus recipiendis passim duntaxat petavit, non moror, quam altit, nullus est ponderis. Alit nimirum non esse in potestate mentis, ut novam quampiam ideam simplicem producat; sed id inde est, quia ipsa a cerebri motibus, qui ab objectis externis efficiuntur, ad has perceptiones elicendas determinari debet. Quod si denique quis eo progrediatur, ut animam quoque volendo agere inficietur, necesse erit, sibi animæ loco inertem sitpita inesse fateatur (conf. §. 156. st.).

HABERE IDEAM, ET PERCIPERE IDEM EST.

CCIV. *Hoc ipso solum, quod mens habeat ideam ejusdem objecti, jam illud percipit.* Hoc ipso solum, quod mens habeat ideam ejusmodi objecti, jam illud sibi representat; idea quippe est representatio objecti in mente facta (§. 50. log.); sed hoc ipso solum, quod mens objectum quodpiam sibi representet, jam illud percipit, sibi enim representare, et percipere idem sonat (§. 3.); et

go hoc ipso solum, quod mens habet ideam ejusdem objecti, jam illud percipit.

IDEA A PERCEPTIONE DISTINCTA USUI NON EST.

CCV. *Si idea ponatur realiter distincta a perceptione, ea nulli omnino usui esse potest.* Usus nimirum hujus ideae foret, ut mens per illam, vel in illa, vel ope illius objectum agnoscat, sive percipiat; istud vero minime fieri potest, nisi mens sciat, hanc esse ideam hujus objecti, atque hoc scire nunquam posset; idea enim, etsi repraesentat objectum, non tamen hanc suam repraesentationem repraesentaret, id est, non diceret, se hujus determinati objecti ideam esse: ergo si idea ponatur realiter distincta a perceptione, ea nulli omnino usui esse potest.

Schol. Dices fortasse, mentem a motionibus cerebri determinari, ut intelligat ab idea hoc determinatum objectum repraesentari; at si ita: cur non aequae ab iisdem motionibus ad ipsum objectum sine id genus distincta idea immediate percipiendum determinari queat? par utriusque est determinationis ratio.

INDE NULLA DATUM.

CCVI. *Idea a perceptione realiter non distinguitur.* Imprimis hoc ipso solum, quod mens ideam cujuspiam objecti habeat, jam objectum percipit (§. 204.): ergo mens per eandem realiter sui affectionem, quae objecti idea est, objectum percipit; si enim id solum sit, non nihil praeter ideam realiter distincti menti, quando percipit, accedit. Deinde ideae a perceptione distinctae nullus foret usus (§. praec.); igitur eandem existere nec a priori, nec a posteriori vel probabili ratione confici potest: neque proinde a philosopho adstruenda est.

Coroll. Omne igitur ideam inter, et perceptionem discrimen formale solum, et rationis nostrae est; eadem nempe affectio, quatenus in ea objectum relict, *idea*; quatenus mens illa in objectum cognoscit, *perceptio* dicitur.

Schol. Idem Lockius docet (*Ibid.* *lib.* 2. *ch.* 10 §. 2.): *ideae nostrae non sunt res alias, quam perceptiones, quae actu in mente sunt, cessantque esse aliquid quamprimum non sunt perceptae* (*Ibid.* *ch.* 32. §. 1.). Et *ideae nostrae non sunt aliquid, quam simpliciter apparentiae, seu perceptiones in nostra mente.* Sed neque quae obijciuntur multum habent ponderis. Ajunt.

OCcurrunt dubis.

1.) Cum mens indifferens sit ad diversas perceptiones efficiendas, necesse est, ut ab aliquo ad hanc potius, quam aliam perceptionem determinatur; istud vero idea esse videtur, quam proinde a perceptione reapse distinctam esse oportet.

R. Mens nostra ab illo ad perceptionem determinatur, a quo determinatur ad ideam: nam etsi ideam a perceptione distinguas, necesse tamen foret, ut quidpiam mentem ad ideam vel efficiendam, vel habendam determinet; cum ipsa etiam ad nullam ideam per es-

sentiam determinata sit, nisi fortasse contendas ideam Immediate a Deo infundi. At si Deus ipse ideam infundat, cur non eodem actu efficiat simul animam percipere? quid opus est, ut, praeter perceptionem, distinctam ideam imprimat? Ajo igitur animam ad ideas rerum sensibillium efficiendas ac lege commercii determinari a motibus cerebri eamque hoc ipso eas res percipere: ad alias vero, quas usu aliarum facultatum pro nutu suo conformat, vel ab ideis praecedentibus, earumque mutua relatione, vel a libero arbitrio. Nec juvat dicere, nullam videri proportionem inter motiones cerebri materiales, et perceptionem; nam ideae quoque sunt spirituales animae affectiones, sicut perceptiones; quare quemadmodum ea est inter ideas, et cerebri motiones proportio, ut ab his illae determinari possint, ita quoque ea datur proportio inter perceptiones, et has motiones. Caeterum proportio haec partim in eo consistit quod motiones cerebri sint actiones specificae, et imagines quaedam objectorum, quod postea uberius declarabo; partim quod haec sit ab Auctore naturae commercii constituta.

2.) Idea est objectum perceptionis; sed objectum realiter a perceptione distinguitur: igitur et idea a perceptione revera diversa est.

R. Idea potest quidem aliquo sensu objectum perceptionis dici; ita tamen, ut intelligatur *internum*, non *externum*. Duo nimirum objecta in perceptione discerni possunt: *internum* quod est ipsa idea; haec enim menti immediate observatur, cum ipsa aliquid percipit: *externum*, quod est res ipsa per ideam repraesentata, quae extra mentem vel actu existit, vel saltem existere potest. In hanc sensum loquitur Malebranchius (*Rech. de la vér.* l. 2. p. 2. *ch.* 1. §. 1.): *idea est id, quod est objectum immediatum mentis, aut quod ipsi proximum est, dum aliquid percipit.* Similiter Lockius (*Essai conc. Ent. hum.* l. 2. *ch.* 1. §. 1.): *Idea est objectum cogitationis, quod est in mea mente, cum cogito.* Et (*Ib.* c. 8. §. 3.): *cum idea vocabulum sit maxime aptum ad omne id significandum, quod objectum est nostri intellectus, quando cogitamus, adhibeo illud ad denotandum omne id, quod alias intelligi solet per voces phantasma, notio, species, vel quid denum cumque esse potest, quod mentem nostram cogitantem occupat.* Clarior id ipsum Buffierius explicat (*Log.* 2. n. 162. *Exerc.* 1. *Log.* 2. n. 310. et *suiv.*): *idea vocatur omne id, quod mens eo momento, quo cogitat, percipit. Deinde: aliquid in me contingit, quod voco cogitare, et cognoscere. — Cum cognosco aliquid, quod ante non cognovi, fit in me transitus a non cognitione ad cognitionem; hic transitus dicitur actio cogitandi. — In hoc transitu mens mea incipit habere aliquid objectum, quod ante non habuit. — Hoc objectum superveniens non est semper menti externum. — Hinc objecto interno meae cogitationis, et mentis affigo nomen ideae. Tum (*Exerc.* 4. *Log.* 2. n. 316. *Log.* 2. *disser.* pour demêl. etc. n. 358.): *istud est unicum objectum essen-**

riale ideae; immo hoc obiectum est realiter ipsa idea. Denique obiectum externum alicuius ideae est illud, quod sibi quis vult, et putat etiam se repraesentare per ideam, quam actu mentis praesentem habet. Ex his itaque colligitur, ideam sub alio respectu perceptionis obiectum, sub alio perceptionem dici, unde distinctio solum formalis consequitur.

3. Si idea realiter a perceptione non distinguitur, tum substantia percipientis, et obiectum perceptum foret una, eademque res quod absurdum videretur. Deinde a perceptionibus nostrae omnes sunt singulares, et numericae; idearum contra multae universales sunt: unde hoc saltem casu necesse est, ut idea a perceptione realiter diversa sit; ab uno autem casu ad reliquos argumentatio valet. Ita Auctor anonymus (*Traité de l'ame*, t. 1. ch. 7. art. 1. p. 369.).

R. Ad idem. Vel id assertur de interno perceptionis obiecto, tumque asserto veritas non constat; substantia enim, eiusque modificatio non est una, eademque res. Nempe ex eo, quod idea a perceptione non distinguitur, solum sequitur unam, eademque animae modificationem et ideam, et perceptionem dici; verum istud non obstat, quo minus haec modificatio a substantia percipientis, id est, ab anima, sicut rotunditas a cera, reapse distinguitur. Vel sermo est de obiecto externo, tumque illationis falsitas multo clarius patet; quis enim ex eo quod sol per unum, eundemque realiter actum et animae repraesentatur, et percipitur; colligit: ergo anima percipiens cum sole percepto una res est?

Ad idem. Ideae non in se, sive in sua entitate universales sunt; nam sic consideratae sunt reales animae modificationes, proindeque vere existunt: quidquid autem existit, singulare, ac individuum est (§. 39. sch. 10.). Cum igitur idea universalis dicitur, id referendum est ad modum, quo obiectum repraesentatur, seu ad ipsum obiectum, si nempe in idea non omnes notae alicuius obiecti determinati, seu individui, seu aliquae solum pluribus convenientes reliceantur, eam universalem vocamus (§. 60. log.). Jam vero hinc reale inter ideam, et perceptionem discrimen minime evincitur; nam et perceptio, etsi in se singularis, universalis tamen dici potest, quatenus obiectum universalem attingit.

MENS VI SUA IDEAS EFFICIT.

CCVII. Anima vi propria omnes ideae efficit. Anima vi propria omnes perceptiones efficit (§. 203. cor.); sed ideae a perceptionibus realiter non distinguntur (§. 205.); ergo anima vi propria omnes ideae efficit.

RESPONDETUR MALEBRANCHIO.

Schol. Huic theoremati acriter se Malebranchius opponit (*Rech. de la vér.* l. 2. p. 2. ch. 3.); quae in medium profert, haec fere sunt.

- 1.) Vis efficiendi ideae est participatio potentiae divinae, quae animam aliqua ratione a Deo independentem efficit.
- R. Vis efficiendi volitiones non efficit animam a Deo independentem;

ergo neque vis efficiendi ideae; utraque est vis se ipsam modificandi; utraque est quaedam participatio divinae potentiae, quemadmodum etiam existentia cuiusvis rei est quaedam participatio divinae existentiae: anne propterea res independentem a Deo existunt?

2.) Ideae, ait, sunt entia maxime realia, cum habeant proprietates reales; sunt item spiritalia, et a corporibus, quae repraesentant, multum diversa: igitur quoque sunt entia ipsis corporibus nobiliora; unde si homo possit vi sua producere ideae, poterit quoque vi sua producere entia nobiliora, et perfectiora ipso mundo corporeo, quem Deus condidit, quod quam absurdum sit, nemo non videt.

R. Ideae sunt quidem entia realia; sed si ita loqui placeat, *modalia*; id est, ideae sunt reales mentis cogitantis substantiis, quas Deus condidit, multo ignobiliores. Atque id ipsum rursus de volitionibus dicendum; quippe entia realia, reales nempe animae volentibus dicendum; quae in rebus, in quas tendunt diversae: haec tamen omnia non efficiunt, ut animae vis volendi competere nequeat, quemadmodum sensus infimus testatur.

3.) Productio idearum est vera creatio; sed manifestum est, vim creandi animae humanae non convenire.

R. Cum ideae non sint substantiae, sed solum substantiae existentis modificationes, non magis creatione egent, quam cerae, aut marmoris rotunditas; reditque iterum paritas a volitionibus. Ex philosophorum sententia substantiae duntaxat creantur, non modi; cum enim modus efficitur, res quaeipam modificatur: cum res quaeipam modificatur, efficitur, ut res illa ab alio nunc, quam ante, modo se habeat; istud cum fit, subjectum existens mutatur, nec quidpiam ex nihilo eductur, ac proinde nec creatur.

4.) Si anima vi sua ideae efficeret, educeret eas ex motionibus cerebri: id vero nequaquam fieri potest; nam sicut creatio opus foret, ut angelus educatur ex lapide, ita quoque non nisi per creationem ideae ex motionibus cerebri educi possunt. Tametsi vero dicitur ideae non esse substantias; sunt tamen vere spirituales, cum in anima recipiantur; jam vero sicut fieri nequit, ut quadratum conficiatur ex spiritu, eisi quadratum non sit substantia, ita ex substantia materiali idea spiritalis non potest efformari, licet idea non sit substantia.

R. Mens nostra eo solum sensu ideae ex motionibus cerebri educit, quod secundum alia dicta per has ad illas in se excitandas determinetur; non autem illas ex ideis materialibus, sive cerebri motionibus, quasi delitescentes antea, excerpit, nec his velut materia, aut subjecto praesistente utitur, ut inde ideae spirituales efformet; quemadmodum ex lapide statua conficitur: absint haec absurda. Ex his potro perspicuum fit, futile esse quidquid pro ultiora confirmatione a Malebranchio adducitur. Admitto angelum creandum fore, si ex lapide educi deberet; nam et substantia est, et in lapide non latuit. Admitto quoque ex spiritu tanquam ex ma-

teria quadratum non confertur, istud siquidem hoc minime pertinet, cum, neque nos ex ideis materialibus spirituales efformari statuamus.

5.) Arietem denique admovet: pictor animalis sibi incogniti imaginem efficere nequit; ergo neque anima ideam objecti sibi incogniti efformare potest; atqui antequam anima habeat ideam objecti, istud ipsi semper incognitum est: igitur numquam anima ipsa sibi ideam alicujus objecti effingere potest, ac proinde ejusmodi vis absolute inutilis foret.

¶ Egere mentem ex se indifferentem determinante aliquo ad ideas in se excitandas, jam saepius dictum est: quamprimum autem determinativum illud adest, jam ipsa ob vim representativam apta est ad efformandam ideam objecti nondum cogniti, si modo illud debito modo proponatur. Quid ad pictorem attinet, dispar ratio in eo sita est; manus pictoris proprio ductu pingentis a nulla alia re, quam a propria sua mente, idea objecti depingendi imbuta, determinari, ac dirigi potest; neque enim talis est ipsius corporis structura, ut manus sine id genus determinatione, et directione imaginem conficere possit. Contra vero mens nostra imprimis ab ipsa objecti cognitione ad illius ideam effingendam determinari, aut dirigi nequit; etenim cum cognoscit objectum, ejus habet ideam, cur igitur aliam excitet? deinde hoc ipso, quod vi percipiendi, sive representandi polleat, ita a natura comparata est, ut quamprimum objectum quoddam vel in se, vel in sua imagine, per motionem nimirum cerebri, sibi convenienter praesens insititur, determinetur ad illud in se representandum, id est, ad ideam illius in se excitandam; quemadmodum etiam haec ipsius natura est, ut versus bonum convenienter representatum illico inclinetur, appetitionemque eliciat. Tametsi igitur pictor proprio ductu, aliena siquidem directione ea, de quibus ne somniavit quidem, accuratissime depingere potest, nullus res imaginem conficere queat, nisi cujus ante ideam habuerit; potest tamen mens nostra ob vim percipiendi naturalem ideam alicujus objecti nondum cogniti efformare si illud ipsi per aliquas sui notas, et characteres convenienter ratione proponatur. Adde objectionem hanc nisi hypothese, quae ideam a perceptione realiter distinctam ponit; unde objectum quaeri potest, quomodo mens ope ideae, cujus ignorat, incognitum illud objectum percipiat (conf. §. 205.). Profecto qui hanc tenentur sententiam, multo maxime hac paritate praemuntur. Atque ita in primis Malebranchii (*Elem. met.* p. 2. prop. 18. *segg.*) ratiunculis, et eadem opera Antonio Genuesi, qui malam causam pejus defendit, et ab Arnaldi objectionibus vindicare voluit, abunde satisfactum esse arbitror.

Ad extremum duo quaerunt: 1.) quomodo, et quo sensu motiones cerebri actiones specificae objectorum dicantur; 2.) quomodo haec motiones imaginem, ac similitudinem rerum extra nos positarum, colore, figura, magnitudine etc. differentium esse possint?

¶ *Ad 1. um.* Cum, quod jam notum est, claritas idearum sensualium a vehementia, et velocitate motuum in cerebro pendeat, consequens est, ut claritas, aut obscuritas earum idearum proportionem quandam habeat cum impressionibus in organo sensorio effectis, atque adeo etiam, ut notitia objecti pro ratione impressionis obtineatur. Tum vero etiam dubitari nequit a quovis objecto, quod organa commoveat, aliam in iis impressionem effici ita, ut prout impressionem objectorum A. B. C. consequuntur ideae a, b, c; ita impressionem objectorum L, M, N, sequantur ideae, l, m, n, utque proinde proportionem haec constantem obtineat: A : B :: a : b. L : M :: l : m. a : b :: l : m. Hinc autem conficitur motiones cerebri esse actiones specificas objectorum, ipsumque objectum per ejusmodi actionem menti manifestari, quo plus non requiritur, ut ab ipsa vi percipiendi praedita percipiatur.

¶ *Ad 2. um.* Qui negant corporeas cerebri motiones imagines objectorum esse posse, illi nobis intelligenter exponant, quomodo idea spiritalis a perceptione reapse distincta, quam ipsi admittunt, rerum corporearum simulacrum esse queat; quare si hanc in rem non omnis obscuritas a nobis tolli possit; nihil opinionis probabilitas periclitabitur; sunt quaedam, in quibus quaecumque partem amplectaris, animus haeret. Id interea verissimum est, ab iis imaginem intentionalem nimis ad leges imaginis corporeae exigi, nullamque fere vis animae representativae rationem haberi. Quod si tamen accuratius examinemus, quod demum illud sit, quod de rebus externis in organa sensoria agentibus percipiamus, obscuritas haec magna ex parte evanescit. Intimam corporum naturam, et qualitates minime percipimus, sed eam solum ipsorum constitutionem, seu vim, quam in nos agunt; cumque in nos agunt, existunt in nobis ideae, quas coloris, odoris, soni, et aliarum, quas *tactiles* vocant, qualitatum nomine insignimus. Ad qualitates haec in corporibus ipsis minime insunt: nihil est in illis praeter talem constitutionem seu vim, per quam tales in nobis motiones excitant; et nos respondentibus ideis haec nomina tribuimus. Jam vero quis dubitet, motum illum proportionatum esse vi, a qua efficitur, ipsamque, ut effectus suam causam manifestat, indicare posse? percipimus deinde corporum quoque figuram, magnitudinem, situm, motum, et quietem; sed haec similiter occasione motionum cerebri percipi vel inde patet, quod ipsorum perceptio variata actione in organa varietur, tametsi in ipso objecto nihil immutetur: ita objectum moveri videtur, sive illud quiescente oculo, sive oculo ipso quiescente moveatur.

De Opinionibus quorundam Philosophorum quoad
idearum Originem.

QUAE OPINIO QUORUMDAM CARTESIANORUM?

CCVIII. Nonnulli ex Cartesii familia, dum caussarum occasiona-
lum systema strictius amplectuntur, omnem efficiendarum idearum
vim animae detrahunt, easque ipsi a Deo immediate infundi docent.
Schol. Hanc idearum infusionem, quam a Deo secundum quas qua-
dam leges perfici putant, *revelationem naturalem* compellunt,
ejusque caussas occasionales vel cerebri motiones ab externis res-
bus effectas, vel ipsam mentis ad intelligendum applicationem,
tamquam *orationem mentalem* esse statuunt. Ita Porchotius non
ignobilis Cartesiansus (*Inst. phil. met. p. 2. s. 3. c. 4. prop. 1. cor.
2. prop. 3. cor. 4.*)

IDEAS A DEO INFUNDI RAREUM EST.

CCIX. *Opinio haec a veritate abhorret.* Vel enim ponunt ideas
a perceptionibus distinctas, vel non: si primum, ponitur aliquid a
veritate alienum (§. 206.); si alterum: tunc anima in percipiendo ni-
hil agit, sed patitur, quippe cui perceptiones ipsae a Deo infundun-
tur; sed hoc pugnat cum §. 203.; adde §. 20. igitur opinio haec a ve-
ritate abhorret.

QUAE OPINIO MALEBRANCHII?

CCX. Nicolaus Malebranchius, qui ex Cartesianismo ultra justos
limites prorecto in fanaticismum incidit, docet contineri in Deo ar-
chetypas rerum omnium ideas, mentemque humanam cum Deo essen-
tialiter quadam unione aeternius, quam corpori adstringatur, unam ea-
rum intuitu res extra se positas intelligere; verbo: omnia nos in Deo
videre (*lib. de la vér. l. 3. p. 2. ch. 6.*)

Schol. Accipe sententiam verbis auctoris, propti habentur in versio-
ne latina. *Ut id possit intelligi, revocanda sunt in memoriam,
quae capite praecedente dicta sunt, scilicet necesse esse, Deum
in se habere ideas omnium entium, quae creavit, cum alioquin
ea non potuisset producere, ac illum proinde videre omnia il-
la entia considerando perfectiones, quas includit in se, et ad
quas entia illa referuntur. Scientiam est praeterea Deum men-
tibus nostris praesentia sua aeternissime uniri, adeo ut Deus di-
ci possit locus spirituum, quem admodum spatium est locus cor-
porum. His duobus praesuppositis certum est mentem id posse
videre, quod in Deo est, quod repraesentat entia creata, cum
id sit maxime spirituale, intelligibile, et menti praesentissi-
mum. Mens itaque in Deo potest videre opera Dei, dummodo
Deus velit ipsi retegere id, quod in se habet, quod illa reprae-
sentat opera. Deinde quatuor cognoscendi modos in mente distin-
guit (*lib. 7. §§. 2. 3. 4. 5.*) Primus est, quo res per se ipsas co-*

gnoscit. Secundus quo illas cognoscit per ideas ipsarum, hoc
est, ut rem hinc intelligo, per aliquid diversum a rebus ipsis. Ter-
tius, quo res cognoscit per conscientiam, seu per sensum in-
ternum. Quartus, quo illas cognoscit per conjecturam. — Deus
solutus per seipsum cognoscitur; quamvis enim sint alia entia
spiritualia, quoque intelligibilia esse videntur natura sua,
ipse tamen solus mentem penetrat, ac sese ipso prodit; Deum
solum videmus viso immediato, et directo. — Non dubium est,
quin videantur corpora cum suis proprietatibus per suas ideas;
cum enim non sint intelligibilia per se, ea non possumus vide-
re nisi in ente, quod ea includit modo intelligibili. In Deo ita-
que, et per ideas suas videmus corpora cum suis proprietati-
bus. — Ressecus se habet de mente, illam in Deo non videmus;
illam tantum per conscientiam cognoscimus. — Nihil superest
propter mentes ceterorum hominum; et puras intelligentias;
jam verum manifestum est nos illas non cognoscere, nisi per con-
jecturam. Illas nunc non cognoscimus in se ipsis, neque per
ideas, et cum a nobis differant, fieri nequit, ut illa cognosca-
mus per conscientiam. Conjectivus mentes ceterorum hominum
ejusdem esse speciei, a nostram. Quod in vobis sentimus, id
etiam eos in se se sentire, existimamus. Absurdam hanc opina-
tionem primus impugnavit Arnaldus (*De ver. et fals. id.*); tum
Poiretus (*Log. rat. l. 3. c. 10.*), Lockius (*Curr. div. de M. Locke
1. 2. p. 126. ed. 2.*), Pritius (*Diss. de entia. Malebr.*), Silvanus
Regis (*Met. l. 2. p. 1. ch. 14.*), alicque valentissimi adversarii, quos
in suo statim ortu experta est.

HAEC OPINIO NULLA RATIONE PROBABILIS NITITUR -- ET CONTINET PUGNANTIA --
AC IDEO REJICIENDA EST.

CCXI. *Opinio Malebranchii nulla probabilis ratione nititur.* Pri-
ma ipsi ratio est, quod alia via origo idearum, et perceptio mentis
exponi nequeat: at hoc imprimis falsum est, ut in sequentibus pate-
bit; et si verum foret, esset argumentum ad ignorantiam quod nihil
probat (§. 236. schol. n. 1. log.). Secunda, quod Deus agat per notio-
nes simplicissimas, et facillimas, at id aeque obtinetur si anima ha-
beat vim efficiendi ideas dependentem a motionibus organorum, prae-
sertim cum ipsius sententia tanta organorum elegantia, tam exquisita
conformatio prorsus inutilis foret. Tertia; quod tum in sacris Litteris,
tum in S. Augustino Deus dicitur illuminare hominum mentes; at
id intelligi potest tum de ratione naturali, quae est lumen ab Auctore
naturae; tum de revelatione supernaturali, quae est lumen ab Auctore
gratiae hominibus benignissimo concessum. Quarta; quod hoc modo
summa mentis humanae a Deo dependentia statuitur; at haec
neque salvatur, cum dicimus animam vim efficiendi ideas a Deo accep-
pisse, illiusque conservatione, et concursu perpetuo indigere. Quinta;
quod corpora in se non sint intelligibilia; at hoc falsum est; nam
cum illa a Deo in se cognoscantur, certo apta sunt ad terminanda

aliquam cognitionem; quod autem potentia corpora in se cognoscenda infinita esse debeat, id nullo modo probatur: quin potius sic arguere licet: potentia, qua mentes ipsius opinione in Deo corpora cognoscunt non est infinita: igitur nec potentia cognoscendi corpora in se infinita esse debet.

CCXII. *Opinio Malebranchii talia in se continet, quae sibi minime consentanea sunt.* 1.) Non congruit Deum videri in se ipso, et tamen nostram de illo cognitionem imperfectam, obscuram, diversamque in diversis hominibus esse. 2.) Videri in Deo corpora cum suis proprietatibus, non autem similliter spiritus; Deus certe in se aequo continet ideas intelligibiles spirituum sicut corporum. 3.) In eadem individua, ac simplicissima idea archetypa tanquam in speculo videri objecta externa, nec tamen ab omnibus hominibus quin nec ab eodem in omni aetate, et corporis constitutione ea aequaliter videri, nonne quotquot simul in speculum obtutum figunt, idem objectum ab eo representatum, eodem modo intuentur? 4.) Videri ab anima in Deo res externas vi unionis arctissimae, et tamen praeterea necesse esse, ut Deus ipsi, quod in se habet, reteregeat velit: deinde si Deus retereget, cur non primum retereget ea, quae imprimis scitu et utilitate necessaria forent animae? 5.) Videri alia per ideas, alia per conjecturam, dari proinde posse perceptionem absque omni idea. Haec certe, et infinita alia, quae facile erui possunt, minime secum consentiunt.

CCXIII. *Opinio Malebranchii prorsus rejicienda est.* Rejicere certe oportet doctrinam, quae non nudo nulla probabili ratione nititur, verum praeterea pugnantia quoque in se complectitur, sed ad hanc classem opinio Malebranchii pertinet (§§. praec.): igitur rejicienda est.

QUAE OPINIO DEMOCRITI AC EPICURI — NEC NON PERIPATETICORUM?

Schol. Duae adhuc restant philosophorum opiniones, quae hoc loco referri possent: sed eae ejusmodi sunt, ut sola explicatione plane resistentur. Una est Democriti, ac post eum Epicuri; censuerunt philosophi hi egregii, si Diis placet, minimas quasdam particulas a corporibus ipsis abrasas, eorum tamen speciem, ac simulacrum referentes, quas propterea *idola* vocarent, hinc, atque illinc in aere circumvolitare, quae, ubi per organa ad animae sedem appulerint, ideas sint earum rerum, de quibus cogitamus. Ita Cicero de Democrito scribit (*De div. l. 2. c. 67.*): *a corporis solidis, et certis figuris vult fluere imagines, — plena, inquit, imaginum sunt omnia; nulla enim species cogitari potest, nisi pulso imaginum.* Sed audi eundem hunc consularem philosophum adversus Vellejum disputantem et egregie ista resellentem (*De nat. D. l. 1. r. 36.*). *Quae autem, ait, istae imagines vestrae, aut unde? a Democrito omnino haec licentia. Sed et ille reprehensus a multis est, nec vos exitum reperitis, tota quae res vacillat, et claudicat. Nam quid est, quod minus probari possit quam*

*omnium in me incidere imagines Homeri, Archilochi, Romuli, Numa, Pythagorae, Platonis, nec eae forma, qua illi fuerunt? quomodo ergo illi? et quorum imagines? Orpheum poetam docet Aristoteles nunquam fuisse, et hoc orphicum carmen Pythagorae ferunt cuiusdam fuisse Cecropis. At Orpheus, id est imago ejus, ut vos vultis, in animum meum saepe incurrit. Quid quod ejusdem hominis in meum aliae, aliae in tuum quid quod earum rerum, quae nunquam fuerunt, neque esse poterunt, ut Scyllae et Chimerae? quid quod hominum, locorum, urbium earum, quas nunquam vidimus quid quod simul, ac mihi collibitum est, praesto est imago? quid quod etiam ad dormientem veniunt invocatae? Tota res, Vellej, nugatoria est: vos autem non modo oculis imagines, sed etiam animis inculcatis, tanta est impunitas garrandi. Altera est Peripateticorum, qui cum duce suo Aristotele (*De animal. 3. t. 5. 6.*) intellectum in agentem, et patientem distribuunt: intellectus agens, ajunt, ex speciebus impressis (§. 1. sch.) elicit species quasdam expressas, sive intelligibiles, quae sint ipsae ideae spirituales sive intellectuales has intellectus patientem in se recipit, atque ita mens objecta externa percipit. Haec tamen Peripateticae doctrinae summa est; sed mirum quantum etiam praecipui Aristotelis interpretes in ea explananda dissident; nec tamen ullus eorum quodpiam attulit, quod intelligi possit: quare dimitteudi sunt.*

C A P U T III.

De Ideis Innatis.

QUID IDEAE ADVENTITIAE, FACTITIAE, INNATAE?

CCXIV. Ahi porsus ex Cartesii schola triplex idearum genus constituant: *adventitias*, quae nobis occasione motuum in organis excitatorum de sensibilibus corporum qualitatibus adveniunt; *factitias*, quas ipsi ex precedentibus conformamus, ut idea aedificii ab architecto concepta. Quae ad neutrum harum classem pertinent, *innatas* vocant; in his definitendis nec consentiunt, nec se ipsos intelligere videntur.

QUAE CARTESII DE IDEIS INNATIS.

Schol. 1. Opinioni hujus auctor Cartesius vulgo putatur, sed quid vere senserit, non facile statuitur: ambigue certe haec de re scripsit: proferam nonnulla. In notis ad programmata in Belgio editum ita disserit (*Epist. 1. 1. c. 99. ad artic. 11.*): *non videtur (auctor programmatum) nisi solis verbis a me dissentire; cum enim, ait, mentem non indigere ideis vel notionibus vel axiomatibus innatis, et interim et facultatem cogitandi concedit, pure naturalem, sive innatam, re affirmant plane idem, quod ego. Non enim unquam scripsi, vel judicavi, mentem indigere*

ideis innatis, quae sint aliquid diversum ab ejus facultate cogitandi; sed cum adverterem quasdam in me esse cogitationes, quae non ab objectis externis, nec a voluntatis meae determinatione procedebant, sed a sola cogitandi facultate, quae in me est, ut ideas, sive notiones, quae sunt istarum cogitationum formae ab aliis adventitias, aut factitias distinguerem illas innatas vocavi. Et iterum (Ibid. ad art. 14. fin.): *monere hic per me ideas innatas nihil unquam intellexisse, nisi nobis a natura inesse potentiam, quae Deum cognoscere possumus, quod autem istae ideae sint actuales, vel quod sint speciei, nescio quae, a facultate cogitandi diversae, nec unquam scripsisse, nec cogitasse, immo etiam me magis, quam quemquam alium ab ista superacua entitate, scholasticarum suppellectile esse alienum* (Gens. phil. Cartes. t. 3. §. 9.). His, aliisque quamplurimis, de quibus videatur Huetius, expensis merito dubitari potest, utrum idearum innatarum opinio, quae ab eo inde tempore in Gallia praecipue floret. Cartesio auctore, aut patrono gloriari possit.

QUAE ALIORUM OPINIONES?

Schol. 2. Videamus jam, quid alii hujus sententiae fautores profertant. Purchotius ita loquitur (Instit. phil. met. s. 3. c. 4. pr. 4.): *idea innata dicitur, quae nobiscum est nata; sive quae nobis a primovivae momento ad exitum, quoties attendit animus, semper praesto est, quamque sola prima causa sine corporis, aut cujuscumque alterius causae secundae subsidio omnibus communiter impertit* (Ess. conc. cent. hum. l. 2. ch. 1. §. 1.). Lachius ipsarum hostis acerimus putat ideam innatam ex mente eorum, qui eam defendunt, aliud esse non posse quam characterem quemdam originarium animae a primo existentiae momento impressum, seu quodam modo insculptum. Silvanius Regis (Usag. de la rat. et de la foi l. 1. p. 1. ch. 7.) negat ideas innatas hoc sensu, quod animae veluti insculptae, aut concretatae sint; tres deinde tantum innatas statuit, Dei, corporis, animi, propterea quod haec in anima quamprimum cum corpore copulatur, exoriuntur. Henricus Morus (De imm. an.) ulterius progreditur, atque omniam scientiarum tum theoreticarum, tum practicarum semina a Deo animae ab ipso ortu indita esse contendit (Trat. de nat. de l'am. t. 2. p. 5.). Alius quidam, qui latere voluit, tribus diversis modis ideas a Deo in nobis produci docet: alias ante omnem sensuum actionem; alias per ministerium sensuum; alias denique, quae secundum commune naturae cursum in nobis non insunt, nisi consequenter ad operationem sensuum (Ib. ch. 7. art. 3. p. 67.). Quas primi sunt generis innatas vocat, eas quae definit esse, perceptiones perseverantes, rerum obscuras, quae animam nunquam deserunt. Alii ex adhaesivis Cartesii verbis colligunt inesse in mente vestigia quaedam, seu species cogitationum, quae a sola cogitandi facultate aliqua naturae

necessitate promanant. Alii denique, et communis docent ideas innatas esse characteres quosdam, imagines, seu rerum formas animae in ipso ortu impressas, ad quas dum ipsa attendit, certa quaedam objecta, spiritualia praesertim, et abstracta percipit. In tanta itaque opinionum dissensione primo loco constitit dupliciter, quid per ideas innatas, quae jam impugnantur veniunt, praesertim intelligi vel possit, vel debeat. Hanc in rem sequentia theorematum servient.

PER IDEAS INNATAS NON INTELLIGITUR FACULTAS COGITANDI.

CCXV. Per ideas innatas intelligi nequit mera, et simplex potentia, seu facultas cogitandi. Nemo enim philosophorum est, qui de hac facultate dubitet: igitur si ea tantum per ideas innatas intelligatur, nulla possit esse controversia. Quin omnes ideae dicentur innatae, omnes enim a facultate cogitandi proficiuntur; cum ergo adventitiae praeterea, et factitiae statuuntur? quid quod ideo eorum plurimi ideas innatae ponunt, quod multarum rerum ideas nec usu sensuum obtineri, nec aliunde formari posse putant?

NEC FACULTAS QUASDAM IDEAS EFFICIENDI:

Coroll. Cum habitus, seu facultates (§. 79. generatim aliunde non sint quam determinationes quantitatis formalis facultatum agendi (§. 81), manifestum est, neque facultatem nobis a Deo communicatam certas quasdam ideas, vel levissima attentione adhibita, efficiendi per ideas innatas intelligi posse, quae est sententia Eusebii Amort (Not. crit. de Log. ment. s. 5. leg. Lockii). Et alioquin facultas haec non est aequalis in omnibus: aut experientia teste illas fere ideas, quas ipsi innatas dicant, omnium difficillime animo informamus.

NEC NATURALIS QUASDAM NECESSITAS, COGITATIONES INDE PROFERAT:

CCXVI. Per ideas innatas nequeunt intelligi cogitationes quasdam a facultate cogitandi necessitate naturae provenientes, nec naturalium cogitationum formas, nec denique determinatio quasdam mentis naturalis, et necessaria ad certas cogitationes. Sensus quippe intimo nullas id genus necessarias cogitationes, nullamque naturae necessitatem ad certas cogitationes in nobis inesse experimur. Profecto si quid ejusdem in nostra mente eveniret, de quibusdam rebus perpetuo cogitarem, quod quam falsum sit, nemo ignorat.

NEC IDEAE A PERCEPTIONIBUS NON DISTINCTAE ET ANIMAE IMPRESSAE:

CCXVII. Per ideas innatas nequeunt intelligi ideae rerum ab actuali earumdem perceptione non distinctae in ortu innatae, et constanter in ea perseverantes. Imprimis enim percipit, quae est vitalis animae actio (§. 203.), nequit a principio externo eidem imprimi. Deinde perceptiones haec vel essent clarae, vel obscurae; si clarae: continenter earumdem nobis conscii essemus, ac proinde nullo non tempore de his rebus, quarum ideas nobis innatas esse vult, cogitarem, quod cum experientia pugnat si obscurae: vel sem-

per obscurae manent, vel aliquando clarae evadunt: si primum: nulli unquam usui esse possunt; alterum autem qui fiat, intelligi nequit.

SED FORMAE QUAE DAM RERUM A PERCEPTIONIBUS DISTINCTAE,
ET ANIMAE IMPRESSAE

CCXVIII. *Per ideas innatas solum intelligi possunt formae quaedam, vel imagines rerum animae in ejus ortu impressae, atque a perceptionibus distinctae, quae licet constanter perseverent, non tamen advertantur, nisi mens singulari quadam modo ad eas percipiendas determinetur.* Assertio haec ex praecedentibus necessaria consequentia profuit; nihil enim amplius relinquatur, quod idearum innatarum nomine cum aliqua veritatis specie venire possit: quare vel aperte fatendum est, nullas inesse in nobis ideas innatas; aut si id nollint, id genus imagines a perceptionibus, distinctas, ac animae insculptas propugnent, necesse est.

Schol. Quid de ideis innatis hoc sensu intellectis sentiendum sit, sequentes propositiones doceant.

OMNES NOSTRAE IDEAE NON SUNT INNATAE.

CCXIX. *Etsi daretur quaedam ideae innatae, non tamen omnes ideae nostrae forent innatae.* Imprimis enim darentur praeterea adventitiae, et facultiae, ut ipsi fatentur (§. 214.). Deinde tot forent imagines diversae animo insculptae, quot sunt res, de quibus cogitare possumus; sed res cogitabiles sunt numero infinitae: igitur imagines numero infinitae animo insculptae essent, id quod vehementer absurdum est.

EXPONI NEQUIT, QUOMODO MENS AD UNAM PRAE RELIQUIS ADVERTAT.

CCXX. *Auctores idearum innatarum nequeunt intelligenter exponere, qui fiat, ut mens nunc ad hanc potius, quam aliam quancunque ex innumeris sibi insculptis, advertat, ejusque ope obiectum percipiat.* Ut istud intelligenter exponatur, necesse est, ut alterutrum asserant: vel ideam illam ante conspectam suscitari: vel mentem ad attentionem adhibendam aliunde determinari: primum est inanis sine mente sonus; quid enim est ideam innatam conspelli? quid conspectam suscitari? an pulveribus obducitur, ut imago quaedam corporea? an vulneris instar concretionem aboleat? sunt sane ista ejus generis, ut et intelligi nequeant, et ea facilitate, qua affirmantur, negentur. Igitur alterum; at unde haec determinatio? an ab ipsa illa idea? istud certe non; redit enim quaestio, cur huic prae reliquis innatis nunc istud jus, vel potestas competat: an a motionibus cerebri? at motiones corporum Deum, spiritus, res abstractas representare nequeunt: quomodo igitur animum ad attentionem his ideis adhibendam determinabunt? item si motus corporei possunt mentem determinare, ut se convertat ad ideam sibi impressam, cur eam non possint ad obiectum immediate percipiendum sine id genus ideas determinare? an ab alio quodam principio? quid illud? quale ipsi nomen? certe quamdiu istud non praestiterint, non aegre ferent, si characteres hos animae insculptos ad qualitates occultas ab-

legemus, quas tanto ipsi strepitu olim Peripateticis exprobrarunt. Denique ubi haec omnia clare expedierint, supererit adhuc nodus nunquam solvendus, quomodo mens in idea illa, cui attentionem adhibet, obiectum representatum agnoscat (conf. §. 205.).

OPINIO IDEARUM INNATARUM NEC SUFFICIT -- NEC NECESSARIA EST AD ORIGINEM IDEARUM EXPLICANDAM -- ET QUIDPIAM FALSI CONTINET -- INDE DEFENDI NON POTEST.

CCXXI. *Opinio idearum innatarum non sufficit origini omnium idearum explicandae, imprimis, cum non omnes ideae innatae sint; sed aliae praeterea denitur (§. 191.).* Jam opinio istaec harum ortum non explicat. Sed neque ipsarum idearum innatarum originem satis exponit; cum enim origo idearum quaeritur, quaeritur simul origo perceptionum nostrarum, non solum, quia ideae non distinguuntur a perceptionibus (§. 206.); verum etiam, quia nihil potest scire originem idearum et simul ignorare, quomodo per illas, vel ope illarum obiectum percipiatur, neque enim difficultas foret sublata, sed solum translata; atqui opinio idearum innatarum istud minime praestat (§. praec.); ergo opinio idearum innatarum non sufficit origini omnium idearum explicandae.

CCXXII. *Opinio idearum innatarum ad explicandam idearum originem necessaria non est.* Hoc ipso, quod aliquae ideae innatae non sint, tametsi forent aliae (§. 219.), jam certum est inesse in anima facultatem eas ideas vi propria efficiendi. Porro si de hac facultate jam constet, nulla amplius est difficultas, ut ea ad omnium generis ideas extendatur, praesertim cum sensu intimo diversas in mente facultates, quas in psychologia empirica enumeravimus, experiamur, et plane ostendi possit, quomodo eorum ope omnes ideae conformari possint, ut panillo post dicemus. Igitur necesse non est, ut in explicanda idearum origine ad ideas innatas confugiamus. Vid. Lockium (*Essai conc. l'ent. hum. l. 1. ch. 1. §. 1.*).

CCXXIII. *Opinio idearum innatarum aliquid a veritate alienum continet.* Opinio idearum innatarum continet hypothesis, quae ideas a perceptionibus realiter distinctas esse ponit (§. 218.); sed haec hypothesis a veritate aliena est (§. 206.); igitur opinio idearum innatarum aliquid a veritate alienum continet.

CCXXIV. *Opinio idearum innatarum a philosopho defendi minime potest.* Quae enim opinio nec sufficit, nec necessaria est ad explicandum id, quod quaeritur, quaeque praeterea aliquid a veritate alienum continet, certe a philosopho defendi minime potest; sed opinio idearum innatarum nec sufficit (§. 221.), nec necessaria est ad originem idearum, quae quaeritur, explicandam (§. 222.); ac praeterea aliquid a veritate alienum continet (§. praec.): igitur opinio idearum innatarum a philosopho defendi minime potest.

Coroll. Multo itaque minus putandum est iudicia quaedam nobis ingentia esse, quod de axiomatibus maxime universalibus adversarii contendunt.

Schol. Nihil jam restat, utquam uberius declaratur, quomodo mens usu suarum facultatum, omnis generis ideas sibi conformet, id quod mox praestabimus.

C A P U T IV.

De Vera Idearum Origine.

IDEAE SENSIBILUM PRAESENTIUM A SENSU -- ABSENTIUM A PHANTASIA -- UTI ET SENSIBILUM SUB SPECIE CORPOREA PERCEPTORUM -- AT INSENSIBILUM SINE TALI SPECIE PERCEPTORUM A FACULTATIBUS SUPERIORIBUS.

CCXXV. *Ideae rerum sensibilibus actu praesentium a facultate sentiendi efficiuntur.* Phaenomena sensationum nostrarum saepius per decursum, ac praecipue (§. 9. seqq.) adducta id invicte persuadent; unde enim est, ut quamprimum objectum in organum agit, a nobis percipiatur; idque eo clarius, quo actio est fortior; cur caecus nunquam coloris; surdus nunquam soni ideam excitare valet; cur oculis armatis plurimarum rerum, de quibus ne cogitavimus quidem, ideas obtinemus? haec profecto et alia id genus infinita tam efficienter rem persuadent, ut, qui secus senserit, a natura descivisse, nec ab infanti pyrrhonismo abesse videatur.

Coroll. 1. Ideae sensuales a phantasia reproducentur (§. 25.): igitur ideae rerum sensibilibus absentium a phantasia efficiuntur, ac remote a sensu pendunt.

Coroll. 2. Cum concipimus res quidem insensibiles at sub specie corporea ut angelum sub specie alati juvenis, ideas rerum sensibilibus alias perceptarum vel seorsum, vel per facultatem fingendi compositas (§. 26.), reproducimur: igitur et haec ideae a phantasia proficiuntur.

Schol. Loquor hic de rebus sensibilibus extra nos positis; ideae enim existentiae, facultatum, et actionum animae nostrae sensu intimo comparari nemo non novit.

CCXXVI. *Ideae rerum insensibilium sine imagine corporea perceptarum ex ideis sensualibus prae habitis a facultatibus attendendi, abstrahendi, reflectendi, componendi, ratiocinandi conformantur.* Quo attentius harum idearum naturam contemplantur, eo clarius percipimus, nihil in iis esse, quod harum facultatum operi conferri nequeat: cum igitur una ex parte de earum existentia certi simus, ex altera perspicue concipimus, quae ratione ab illis haec ideae proficisci possint: quid secundum sanae philosophiae regulas concludemus, nisi id reapse fieri?

Schol. Sed ne quis confidentius, quam verius haec a me dicta arbitretur, iuvabit nonnullas ideas seorsum in examen vocare, eas praecipue, de quibus adversarii maxime dubitant.

1.) *Idea Dei.* Deum existere ex notionibus entium contingentium, quorum existentiam sensu percipimus, et entis necessarii ratiocinando colligimus. Deinde cum alio quoque ratiocinio in ente ne-

De Vera Idearum Origine.

cessario omnes possibiles perfectiones inesse concludamus, perfectiones entium creatorum abstracta et nostro cogitandi modo ultra omnes limites ampliatas in unum colligimus, easque ita copulatas eidem enti necessario tribuimus: sicque ideam entis perfectissimi animo informamus. Certe haec, et non alia ratione ideam Dei in nobis obtineri ex iis, quae in ontologia, et theologia docentur, luculentissime patet, nec non ex tanta diversitate opinionum, quas diversarum nationum homines de Deo fervent.

2.) *Idea spirituum* hac ratione comparatur. Primo existentiam, proprietatesque entium simplicium ex notione entium compositorum ratiocinando, et praedicata, quae his quae talibus conveniunt, negando colligimus; tum simili ratiocinatione inferimus, ens, quod cogitat, in simplicibus numerandum esse. Deinde per reflexionem ad ea, quae in mente nostra eveniunt varios animae actus, atque ex his facultates; vim denique quamdam, qua illae acutentur, detegimus, hocque ens spiritum compellamus, atque similia entia in similibus corporibus existere tum ex analogia legibus, tum ex ipso naturae sensu concludimus, nec ullam videmus repugnantiam, ut plures quoque alii spiritus ab omni corpore separati existant.

3.) *Ideae universales*, generis nimirum, et speciei per abstractionem ex singularibus sensu perceptis confuit, quomodo modum logica docet, *Animus*, ait praecclare Huetius (*Quaes. phil. Cartes. c. 3. §. 5.*), *in rebus multis idem quidpiam animal vertens ex ceptis illud e multis, in quibus fuerat dispersum, et in unum colligit, atque inde ideam universalem conficit. Velut in Petro, et Joanne, aliisque hominibus singulis deprehendens eos esse animalia ratione praedita, jam neque Petrum, neque Joannem, neque ullum singularem hominem spectans educit illud, et componit in unum, quod multiplex fuerat, ac generalem illam, et universalem conficit, et fingit ideam, sibi que commendat omnem hominem esse animal rationale.*

4.) *Ideae axiomatum* similiter conficiuntur. Ex singularibus nimirum propositionibus excerpimus id, quod commune habent: indeque universalem, etnclationem efformamus. Ita quia sensu exploratum habemus totum majus esse una sui parte, itemque in aliis totis *b, c, d*, etc. eadem experientia minime dubia detegimus, ratiocinando colligimus de ratione totius esse, ut unam sui partem magnitudine exsuperet, atque inde generatim pronunciamus omne totum esse majus sua parte, et partem toto minore. Res ita esse vel ex eo patet, quod rudiores raro de ejusmodi enunciatis universalibus cogitit, et vero soli, qui scientiis operam dant, eadem et noscere, et in usum deducere consueverunt. Nec obest, quod vulgo *principia lumine naturae nota* vocentur; inde enim non sequitur, aut ipsa, quod plane absurdum foret; aut ipsorum ideas menti ingentur esse; sed solum enunciaciones adeo evidentes esse, ut idearum connexio perspectis terminis culvis etiam rudissimo, si modo ratione utatur, clarissime reluceat.

- 5) *Idem unitatis* non aliter conformatur. Unum dicimus, quod in se divisum non est (ontol. §. 47.); jam vero, quidquid sensibus obvium est, id ut in se indivisum percipitur: quare proprietates haec entium singularium sensu perceptoria ab aliis consociatis abstracti, et inde idea unitatis generica efformari facillime potest.
- 6.) *Ideae virtutum, et vitiorum* ex generalibus juris naturae principiis, quae facili mentis attentione cognoscuntur, levissimo negotio deduci possunt. Nec nihil ad id conducunt exempla, institutioque eorum, inter quos degimus: unde tanta est in genere humano de virtutibus, ac vitiiis judiciorum diversitas, et quod natio est cultior, eo saniores earum rerum ideae vigent. Quod jam de his ideis dicitur, facile quis ad alias transferret, quae in controversiam vocari solent.

ATQUE IDEO OMNES IDEAE NOSTRAE A NOTIS FACULTATIBUS EFFICIUNTUR —
ET ALIQUA RATIONE A SENSIBUS PENDENT.

CCXXVII. *Omnes ideae nostrae ope facultatum animae intimae sensu cognitarum efficiuntur.* Omnes nostrae ideae sunt vel de rebus sensibilibus aut praesentibus, aut absentibus, aut iis, quae intra animum sunt; vel de rebus insensibilibus cum, aut sine imagine corporea perceptis, nec aliae cogitari possunt: sed omnes haec ideae ope facultatum sentiendi (§. 123.), imaginandi (ibid. cor. 1. 2. sch.), attendendi, abstractandi, reflectendi, componendi, ratio-inandi (§. praec.) efficiuntur; atque haec facultates sensu intimo notae sunt, ut ex tota psychologia empirica patet: ergo omnes ideae nostrae ope facultatum animae intimo sensu cognitarum efficiuntur.

Schol. Est haec opinio Lockii (*Essai phil. conc. l'ent. hum. livr. 2. ch. 1. §. 2.*), ac hodie fere communis inter melioris notae philosophos. Ille, ubi in opere jam saepius a me laudato toto libro primò ideae innatas egregie refutavit, secundo deinde praecipuum idearum originem copiosius explicaturus eandem a sensatione, et reflexione repetendam esse contendit. *Fons idearum omnium, inquit, est experientia: haec omnium nostrarum cogitationum fundamentum est. Observationes, quas institimus vel super objecta externa sensibus obvia, vel super internas animae nostrae operationes, quas reflexione, et sensu intimo percipimus, omnia nostrarum cogitationum objecta (ideae) menti nostrae suppeditant. Hi sunt duo fontes, sensatio videlicet, et reflexio, ex quibus omnes, quas habemus, aut naturaliter habere possumus, ideae profluunt.* (Ibid. ch. 12. §. et L. ch. 5.) Deinceps cum de ipsa idearum effectione agit, per sensum, et reflexionem ideas simplices, complexas vero, et abstractas per diversas mentis actiones, ut componendo, disjungendo, ratiocinando etc. conformari docet. Quae uti praecleara dicta sunt, et ipsi quoque Genuesi non omnino improbantur; ita non satis mirari possum hanc tanta subinde confidentia tamquam ex tripode de Lockio pronuntiatam esse (Blern. p. 2. syst. Lock. prop. 34. sch.): atque passim ita

scribit, ut non videatur ideas a perceptionibus distinguere, nisi relationem in quo Arnaldo consentit. Cumque et, quod alibi dicitur est, anima sit corporis vis, et entelechia, et quae sint motiones sensuum, et cerebri, eadem, si sibi esse valit consentaneus, erunt et perceptiones. Et paullo post: Non posse hujusmodi opinionem teneri, nisi simul mentis incorporealitas evertatur. Materialistarum igitur propria eadem doctrina esse potest, quippe quae est cum suis principis consentanea; nec mirum est eam tantopere Lockio placuisse, nisi et, qui ignoret; Lockium in natura animi Dicaeaeo consentire. Turpe est philosopho asserere, quod probare nequeas, pugnatque cum aequitate naturali tribuere auctori errorem, qui in ipsius scriptis clare non continetur (§. 227. log.). Scio dubitasse Lockium, utrum non saltem divinitus materiae vis cogitandi conferri possit, quam dubitationem inanem esse ego alias demonstravi (§. 115. sch.); at ipsum cum Dicaeaeo docuisse animam solum quandam corporis imperationem, vim, entelechiam; ideae cerebri duntaxat motiones esse nusquam lego (L. 4. ch. 10. §§. 9. 11. 12.): quin novi potius ipsum inter entia, quae cogitant, et quae non cogitant, discrimen constituisse; novi ipsum clare fassum esse existentiam aliorum spirituum nobis ex revelatione divina innotescere (Ibid. ch. 3. §. 6.); novi ipsum eodem, quo dubium illud fatuam proposuit, loco asseruisse per revelationem satis constabili animae nostrae immortalitatem. Nolo equidem Lockii causam agere; neque enim inscius sum illum in multis aberrasse: nimia tamen haec Convensis acribitas perstringenda videbatur, idque eo magis, quod opinionem hodie pervulgatam de idearum origine tam ferociter impetierit, ac sapientissimos philosophos cum Lockio consentientes atrocibus calumniis oneraverit. Et unde, quaeso, extendit hanc sententiam cum incorporealitate animi componi non posse? Quia, clamat insolse, sine influxu physico defendi non potest: sit ita; quid igitur? Influxus physicus cum animae corporealitate connectitur: ilane? Sed responsum dedimus (§. 201. sch. 2.).

CCXXVIII. *Omnes ideae, quas mens cum corpore unita obtinet, aliqua ratione a sensibus pendunt.* Imprimis de ideis rerum sensibilibus dubitari non potest (§. 225. cor. 1.). Deinde cum ideae rerum insensibilium, vel phantasia (ibid. cor. 2.), vel usu, et exercitio aliarum animae facultatum ex praehabitis ideis sensuibus conficiantur (§. 226.), neque de his ullum dubium superest: igitur omnes nostrae ideae, quas in hoc corpore habemus, aliqua ratione a sensibus pendunt, hoc discrimine, ut illae proxime, haec remote ab iisdem pendeant.

Schol. 1. Ideas de existentia, facultatibus, et actionibus animae sensu intimo obtinemus, quatenus non cogitare, appetere, velle experimur; cum igitur haec a praecedentibus sensationibus pendeant, etiam illae, quamdiu anima cum hoc corpore copulata est, aliqua ratione sensibus pendunt. Quod si, ut aliqui volunt, anima etiam in

hoc corpore per intimam suam praesentiam se ipsam sentiat, certum tamen est, sensum hunc valde obscurum, nec proinde aptum esse, ut aliis ideis efformandis occasionem praebet. Atque ex his patet, quo sensu vetustissimum illud: *nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu*; admittendum sit; ut nimirum cum veritate maxime congruit, omnes nostras cogitationes vel proxime, vel remote a sensibus pendere: Ita contra magnopere cum ea pugnat, nihil a nobis cogitari posse, nisi quod ad organa sensoria commoventia aptum sit. Porro quae adhuc docuimus, ejusmodi sunt, ut experientia quoque confirmari videantur. Refertur in actis Academiae Parisinae fuisse Carnuti in Gallia Juvenem (*Histoir. de l'acad. de l'ann. 1703.*) quemdam a prima infantia omni aurium, linguaeque usu destitutum, qui circiter quintum vigesimum aetatis annum repente cum summa eorum, inter quos versabatur, admiratione loqui coepit. Percepit ille casu inopinate ante quatuor vel quinque menses aeri campani sonitum, pauloque posthinc quidam ex sinistra aure profuit, quo factum est, ut auditum plene recuperaret. Hoc interea temporis intervallo in addiscendam vocabulorum, quae ab aliis pronuntiare audiebat, significationem inebuit, negotium adeo strenue gessit; ut tandem sonus quoque articulatos proferret, atque aliorum more cum aliis colloqueretur. Quamprimum res pervulgata est, theologorum nonnulli scire avehant, quas ante ideas de Deo, animae, rebusque spiritalibus, et abstractis in animo habuerit? rerum instituto accuratissimo examine perceptum est denique, nihil unquam de his rebus ipsum cogitasse; nihil internae intentionis conjunxisse cum his ritibus externis, quos in templis dum SS. Sacrificio assisteret, aliorum exemplo decenter obibat; de Deo, quem prorsus ignoravit, aliqua ratione colendo sollicitum minime fuisse. Quod est manifestum argumentum, harum rerum ideas, ipsi nequaquam ingentitas fuisse.

RESPONDETUR OBJECTIONIBUS.

Schol. 2. Quae contra objiciunt, non magni ponderis sunt; ajunt.

1.) Necessae est, ut Dei saltem idea omnibus innata sit; eam quippe utpote omnibus aliis rerum creatarum ideis longe perfectiorem, ex ideis sensuabilibus usu, et exercitio notarum mentis facultatum confieri non posse.

R. Ideam Dei aliis perfectiorem esse libens admitto, si ea *externae*, seu comparate ad objectum representatum, non item si *internae*, sive quoad naturam suam spectetur. Idea nimirum Dei, quam habemus, sub triplici respectu considerari potest. 1.) Comparet ad objectum; quod omnino nobilissimum habet. 2.) Comparet ad mentem, cujus est certa solum modificatio, quae semper inferioris ordinis est, quam substantia, in qua inhaeret. 3.) Comparet ad alias ideas, quibuscumque, utpote sub eodem modificationum genere contenta, in natura convenit. Jam vero perfectio objecti non effi-

cit, ut haec idea a naturali animae vi produci nequeat, non enim inde major in illius naturam perfectio redundat; quemadmodum imago non est hoc ipso perfectior aliis quod perfectius objectum representet. Perfectio cujuscumque imaginis, ac similiter idea interna desumi debet a modo, quo ipsa objectum suum repraesentat; idea autem nostra Deum satis imperfecte, et inadaequate repraesentat, atque sic reapse imperfectior est aliis, quae sua objecta, licet ignobiliora, multo clarius et distinctius exhibent, quales certe complures habemus. Quod ad priscos philosophos, ipsosque SS. Ecclesiae Patres, quorum auctoritate nonnulli pugnant, attinet; non sunt ii intelligendi de ipsa Dei idea, sed de insita in nobis ratiocinandi facultate, qua facillime ex rerum mundanarum contemplatione supremum Conditionem existere colligamus. Perfectio Tullius, etsi alicubi dicat: *omnibus imatum, et quasi in animo insculptum esse, esse Deos, alias tamen profiteri non dubitat, quidquid animo cernimus, id omne oritur a sensibus* (*De fin. l. 2. c. 19.*). Philosophi praeterea Christiani de unius Numinis existentia cum paganis disputaverunt; putassent ponderosum argumentum ab innata idea, quam hostes constantissimi infelitati sunt, vel ad existentiam, vel ad unitatem Dei demonstrandum peti potuisse? Sed neque ad providentiam Dei, quemadmodum aliqui contendunt, pertinet, ut omnibus hominibus primo vitae momento sui ideam tamquam ad salutem quam maxime necessariam in daret; nam idea haec infantibus ante rationis usum nihil prodesset; tunc, et absolute necessariam ad salutem medium ipsis baptismum a Deo constitutum esse ex revelatione novimus. Ubi vero quis rationis usum consecutus jam est, ex sola rerum creaturarum contemplatione perfacili ratiocinio in cognitionem sui Auctoris pervenire potest: quare providentia benignissima solum postulabat, ut Deus hominem iis facultatibus instruat, quarum usu ipse sibi levissimo negotio ideam hanc comparare possit; id quod abunde praestitit.

2.) Ens finitum non potest intelligi, nisi per comparisonem ad ens infinitum (*Trait. de la nat. del am. c. 2. ch. 2. p. 15.*); finitum enim non est tale, nisi ob negationem realitatis, quae ipsi deest ad hoc ut sit infinitum: haec autem negatio, utpote res non positiva, non est intelligibilis per se ipsam; sed solum in objecto, quod omnem realitatem possibilem complectitur, concipi potest. Ita tenebrae non nisi in comparatione ad lucem, cujus privatio sunt; et statuae alieujus brevitatis solum relate ad grandiores agnosceunt. Hinc sequitur ideam entis finiti ante ideam entis infiniti obtineri non posse, ac proinde nec posse ideam entis infiniti ulla ratione a sensibus pendere (*L. 5.*). Quare Anti-Lucretius ita cecinit: *Nec ipse finite quidquam caperes, nisi semper adesset nota infiniti, teque illustraret imago. Ut tenebras nemo, nisi nota luminis posset; namque infiniti tantum est absentia finis, qui monstrat non id, quod adest, sed plurima deesse.*

R. Contrarium ipsa experientia contestari videtur; sunt certe multi ex rudiorebus, qui optime intelligunt; quid ens finitum, et limitatum sit, quin aequam de ente infinito, qua tali, cogitent. Ratio est omnia entia sensibilia ut ceteris limitibus adfecta in nostros sensus incurrunt; ipsi quoque facultates nostras seu intelligendi, seu movendi corpora, seu conficiendi artefacta se ad omnia sine discrimine non porrigere clare experimur, indeque colligimus, vim nostram arcibus limitibus constringi; omnes itaque ideae nostrae sensuales non repraesentant, nisi objecta tam quoad extensionem, quam quoad intensionem limitata; atque sic idea finiti obtinetur, si nempe hanc entium perceptorum affectionem abstrahamus, ac inde generalem conceptum efformemus. Quin potius comparata jam idea entis finiti deinde primum progredimur ad conformandam ideam entis finiti: cum enim advertimus inter vires et perfectiones entium limitatas alias majores, minores alias esse, concludimus quamvis perfectionem augeri posse, sique nostro cogitandi modi augeamus, donec aliquam ultra omnem modum auctam, et nullis omnino terminis conclusam concipiamus. Ens deinde illud, cui tales perfectiones tribuimus, dicimus ens infinitum, quod quidem adaequata idea non comprehendimus, sed tamen positivum esse evidenti ratiocinio colligimus. Patet igitur adeo falsum esse, non posse a nobis acquiri ideam entis finiti, antequam ideam entis infiniti habeamus, ut potius illius ope ad hanc perveniamus. Neque vero obstat, quod ens finitum tale sit propter negationem ulterioris realitatis; nam hoc ipso solum, quod singulorum entium viribus, vel perfectionibus quidpiam addi posse intelligamus (intelligimus autem istud ex diversa ejusdem perfectionis in diversis entibus magnitudine), jam ipsa haec negatio etsi non *directe*, et *per se* tamen *indirecte*, et ratione argumenti possibilis clare concipitur: unde necesse non est, ut ens finitum cum infinito comparetur; sed ejus idea ex comparatione plurium entium finitorum magis, et minus perfectorum, qualia perpetuo in sensus incurrunt, acquiri optime potest. Paritas de homine parvae staturae hunc non pertinet; nam cum generatim non absolutas, sed comparativas duntaxat rerum magnitudines cognoscimus, mirum non est, de nulla rei magnitudine nisi comparate ad aliam judicium ferri posse; at ens finitum est ens in se absolutum, absolutis quoque perfectionibus praeditum, quas tamen augeri posse ac proinde limitatas esse aliunde cognoscimus. Quid quod, ut quis se parvum esse sciat, necesse non est, ut se cum homine maxime, aut prorsus infinitae staturae comparet? Igitur etiam, si tamen comparatione opus sit, sufficit, ut ens finitum cum alio finito in eodem genere majori, vel perfectiori contentatur. Denique tenebrae in mera lucis negatione consistunt; meta autem negatio sine relatione ad id quod negatur, omnino intelligi nequit. Contra ens finitum est ens positivum adjunctum solum habens negationem ulterioris realitatis, sive plurium in perfectione graduum hanc autem negationem, sive absentiam ex gradibus perfectionis

praesentibus, et adjectione aliorum possibili clarissime video.

- 3.) Sublatis ideis innatis omne internum (*Ibid.* p. 479), ac essenziale inter infantium utero materno delitescendum, in belluarum animas dicrimen tollitur; nam et ipsae forent solummodo anima sensitivae.
- R. Minime, essentielle entium simplicium discrimen repetendum est a diversis facultatibus, quae per vim entis internam, ac essentielle, in actum reduci possunt; non autem ab accidentalibus quibusdam modificationibus, ad quas ideae quoque actuales, seu innatae dicuntur, seu non, pertinent. Est igitur sublatis etiam ideis innatis illud prorsus inter animas infantium, et belluarum discrimen, quod inter harum, et adultorum hominum animas obtinet, de quo alias. Neque vero inde colligitur, animas infantium toto illo tempore feriatas fuisse; atuntur enim saltem sensu tactus; sentiunt corpora externa, ab hisque varie afficiuntur: possunt igitur ideas proprietatum, quas tactu exploramus, in se excitare, et adjuvantibus his fortasse alias quoque.
- 4.) Si nullae in nobis inessent ideae innatae, illis tantum ideis gauderemus, quas usu sensuum consequi possumus: atqui usu sensuum consequimur solum ideas rerum sensibilibus, et quidem propter sensibiles sunt: si igitur nullae extarent ideae innatae, numquam res spirituales, et abstractas perciperemus, quod quam falsum sit, nemo ignorat.

R. Solutio est perfacilis: usu sensuum omnes ideas consequimur, sed alias *proxime*, alias *remote*: ideae, quae de rebus actu organa comoventibus a facultate sentiendi efficiuntur, proxime: quae vel de rebus insensibilibus, vel sensibilibus, sed organa non afficientibus, aut aliarum facultatum confunt: remote usu sensuum comparantur.

5.) Ex appetitionibus innatis quidam cum Winklero ad ideas earum rerum, quas naturaliter appetimus, pariter innatas argumentum ducent; ignoti quippe nulla cupido. De appetitionibus autem innatis prudenter dubitari non posse putant: hoc referunt propensionem tuendi vitam, qua fit, ut naturaliter fugiamus ea, quae vitae noxia sunt, ut vix conspecto serpente, aut alio graviori periculo exhorrescamus; tam aviditatem sciendi, amorem famae, et honoris affectionem parentum in liberis, quibus nonnulli sensum naturae communem addunt, de quo dictum est (§. 169. log.).

R. Extare in nobis appetitiones quasdam innatas vehementer negat; nulla est in nobis natura actualis inclinatio, aut averratio; sed ita solum comparati sumus, ut ad bonum quodcumque proceptum inclinemur, et malo repraesentato refugiamus. Inde quo facillius obiectum malum, aut noxium esse percipitur, eo citius ea in animo inclinatio oritur, atque sic fit, ut saepe vix observato quodam periculo jam toti exhorrescamus. Quod ad appetitiones vitae, famae, honoris attinet, eas innatas non esse vel inde luculenter conficitur, quod nec in omnibus, nec in eodem homine omni tempore aequales sint, ex quo colligitur eas solum ex diversis boni, aut mali appre-

hensionibus promanare. Similiter communis illa naturae sensus non est actuale quoddam iudicium, sed certa animi comparatio a natura indita ad ferendum iudicium, cum eae veritates menti fuerint propositae, quemadmodum dixi (I. cit.).

Sed quid dicemus de brutorum catulis, qui vix nati absque omni institutione ubera materna petunt, lac sugunt, atque sic congruum sibi nutrimentum procurant? dicemusne saltem ipsis instinctum quempiam, qui ab ideis innatis, famis, sitis, uberum, lactis, modique sugendi pendeat, a natura inditum esse? Minime, instinctus illorum aliud non est, quam certa habitudo corporis, et organorum comparatio, unde convenientes in cerebro motus, ac in anima ideae existant, quibus ad haec praestanda determinetur. Nam universim bestiae verisimillime ab ideis praesentibus, quae ut in hominibus, cum certis cerebri motionibus conjunguntur, ad omnes suas actiones determinantur. Ut igitur haec omnia a catulis praestentur, tali solum corporis, organorumque habitudine opus est, ut in certis adjunctis, positisque certis in corpore affectionibus illis in cerebro motus concitentur, quibus ideae famis, sitis, lactis, uberum, ac modi sugendi in anima respondent, quod in aliis quoque, quae bruta naturaliter exercent, artificiosis contingit, ut infra ex proposito ostendam. Istud porro ad sapientissimam Conditoris providentiam pertinuisse videtur, eo quod secus catulis praesertim de necessariis vitae conservandae subsidiis provisum non fuisset. Contra infantibus, quorum curam matres, ac nutrices gerunt, neque hanc corporis habitudinem a natura concessam esse experimus. Hinc autem ultecius concluditur, quod si etiam bestialis ideas congenitas tribueremus, non tamen ad homines argumentum valere, in illis nempe necessariae forent ad vitae conservationem, ac speciei propagationem; non item in his, neque etiam ab infantibus recens natis similes actiones, quas brutorum catuli vix in lucem editi ponunt, exerceri cernimus. Sed quoniam haec corporis habitudo, et organorum comparatio ad illud genus actiones explicandas omnino sufficit, analogiae leges postulant, ut neque brutis innatas, quas hominibus denegamus, ideas tribuamus.

SECTIO IV.

DE PERPETUA ANIMAE HUMANAE DURATIONE.

QUOD SECTIONIS ARGUMENTUM?

CCXXXI. Restat gravissimum Psychologiae argumentum; perpetua animae duratio, quam etsi Revelatione Divina certissimam, rationibus tamen constabiliore nostra haec aetate non modo utilissimum, verum et summe necessarium videretur; ingens siquidem profanorum hominum, ingens minorum philosophorum est numerus, qui pestiferis suis scriptis veritatem labefactare nituntur. Hoc porro in argumento ita versabor, ut primam firmissimis rationibus evincam, ani-

mam nostram natura sua non existentiam solum, sed etiam vitam perpetuo continuare; unde eam naturali immortalitate gaudere consequens est. At, quia istud solum naturali nostro beatitudinis desiderio penitus non satisfacit, ostendam porro, quantum humanae rationi scire datum est, velle Deum, etsi absoluta res omnes annihilandi potentia polleat, ut anima nostra perpetuo existat, et vivat. Quatuor igitur capita sectionem absolvent.

CAPUT I.

De naturali Existentia Animae Humanae, in perpetuum continuatione.

QUID CORRUMPI, CORRUPTIBILE ET INCORRUPTIBILE?

CCXXX. *Corrumpi* dicimus, quod in partes, ex quibus coagmentatum erat, resolvitur. Ens itaque est *corruptibile*, quod potest; *incorruptibile*, quod non potest in partes resolvi.

Coroll. 1. Quidquid ex partibus realibus constat, in se spectatum in eisdem resolvitur potest: igitur omne ens compositum est corruptibile, et vicissim omne ens corruptibile, est ens compositum.

Coroll. 2. Quidquid partibus realibus destituitur, in eisdem resolvitur nequit: igitur omne ens simplex est incorruptibile, et vicissim omne ens incorruptibile est simplex.

ENS INCORRUPTIBILE CUM PERIT ANNIHILATUR.

CCXXXI. *Ens incorruptibile perire non potest nisi per annihilationem.* Ens incorruptibile est ens simplex (§. praec. cor. 2.), sed ens simplex perire non potest, nisi per annihilationem (ont. §. 186.): ergo ens incorruptibile nisi per annihilationem perire non potest.

ANIMA HUMANA EST INCORRUPTIBILIS.

CCXXXII. *Anima humana est incorruptibilis.* Anima humana est ens simplex (§. 133.): sed omne ens simplex est incorruptibile (§. 239. cor. 2.): igitur anima humana est incorruptibilis.

Coroll. Anima itaque humana perire non potest nisi per annihilationem.

IGITUR SOLEM ANNIHILATIONE PERIRE POTEST, ANIMA PER VIM CREATAE PERIRE NEQUIT.

CCXXXIII. *Anima humana a vi entis creati existentia spoliari nequit.* Anima humana nequit existentia spoliari, nisi per annihilationem (§. praec. cor.): sed nulla vis entis creati quidpiam annihilare potest: ergo anima humana a vi entis creati existentia spoliari nequit.

Coroll. 1. Cum natura diversa aliud non sit, quam collectio omnium virium, quae in omnibus entibus creatis insunt (cosm. §. 86.), perspicuum est in universa natura non esse vim ullam, quae animae humanae existentiam tollat.